

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри ФБС
Волохова І.С.
“   ”   2019 р.

РЕФЕРАТ

на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування Державні та
муніципальні фінанси
на тему: «Видатки місцевих бюджетів України»

Виконавець:
Студентка
факультету фінансів та банківської
справи

Гонтарева Тетяна Євгенівна

/підпис/

Науковий керівник:
Волохова Ірина Семенівна

/підпис/

Одеса 2019

Виконання місцевих бюджетів за видатками є дуже важливою складовою одного із етапів бюджетного процесу – виконання, що визначає його ефективність та результативність загалом на локальному рівні. Основною метою бюджетного процесу є своєчасне, безперебійне та достатнє бюджетне фінансування усіх передбачених бюджетних програм, що би дало змогу забезпечити необхідні суспільні блага, створити відповідні об'єкти інфраструктури, реалізувати власні та делеговані повноваження органів місцевого самоврядування.

На сучасному етапі формування та виконання місцевих бюджетів в Україні за видатками не є достатньо ефективним. Насамперед це виявляється у низькому рівні соціального забезпечення та соціального захисту громадян; вкрай обмеженому фінансуванні установ соціальної сфери, що утримуються за рахунок коштів місцевих бюджетів; неналежному обсягу та якості суспільно-неподільних послуг, надання яких забезпечують органи місцевого самоврядування. Вищезазначене обумовлює необхідність удосконалення формування та виконання місцевих бюджетів в Україні за видатками

Проблема формування та використання видатків місцевих бюджетів є дуже актуальною, бо проблема удосконалення міжбюджетних відносин все ще має місце, а видатки мають велике значення для економічного розвитку як для окремих регіонів, так для країни в цілому. З кожним роком роль видатків місцевих бюджетів зростає. Видатки з одного боку є інструментом регулювання бюджетних відносин, а з іншого, вони визначають перерозподіл державних коштів на місцях і повинні відповідати принципу соціальної справедливості та неупередженості при їх розподілі між всіма громадянами та територіальними громадами України. Крім тому, в час, коли місцеві бюджети характеризуються низьким рівнем частки власних доходів місцевих бюджетів, що призводить до значного обмеження фінансових можливостей місцевих органів влади, питання ефективного використання видатків місцевих бюджетів постає досить гостро.

Важливу роль в перерозподілі державних коштів і плануванні видатків відіграють місцеві бюджети. Помірне і розумне використання фінансових ресурсів в областях, в містах і районах дозволяє економити кошти, а гроші, що залишились, направляти в галузі економіки, в яких вони найбільш необхідні.

Крім того, не слід забувати, що видатки місцевих бюджетів є також своєрідними інвестиціями в людський потенціал держави, тобто сприяють відтворення робочої сили, що також впливає на економічний розвиток держави

Останніми роками в Україні набула великої актуальності проблема нестачі в органів місцевого самоврядування фінансових ресурсів для виконання ними своїх функцій з соціально-економічного розвитку територій. За таких умов важливим чинником виходу країни з фінансово-економічної кризи має стати ефективне формування місцевих бюджетів, здатне перетворити територіальні громади із дотаційних на суб'єкти, які за рахунок власних коштів спроможні розв'язати будь-які соціально-економічні проблеми. У розвинених країнах світу територіальні громади є стабілізатором соціально-політичного ладу та фінансово-економічної ситуації у державі.

Питанням «видатків місцевих бюджетів» займається багато вчених, зокрема: Александров В.Т., Булгакова С.О., Василик О.Д., Василенко Л.І., Воронова Л.К., Далєвська Т., Дорош Н.І., Жибер Т.В., Єрмошенко Л.В., Пасічник Ю.Б., Петрашко П.Г., Орлюк О.П., Русін В.М., Старостенко Г.Г., Сухаренко Т.А., Урусова З.П., Хімічева Н.І., Черничук Л.В., Цветков А.М.

Метою роботи є розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення існуючого механізму фінансування видатків на основі узагальнення теоретико-правових засад та вітчизняної практики обслуговування та виконання місцевих бюджетів за видатками

Під час написання магістерської роботи поставлені наступні завдання: визначення сутності «видатків»; організації виконання видаткової частини

місцевих бюджетів; проблеми обслуговування видаткової частини місцевих бюджетів; проведення моніторингу обслуговування статей видатків місцевих бюджетів; провести аналіз видатків місцевого бюджету м. Одеси; аналіз субвенції на освіту місцевому бюджету м. Одеси; визначити зарубіжний досвід вдосконалення обслуговування видаткової частини місцевого бюджету; запропонувати можливі шляхи вдосконалення подальшого розвитку обслуговування видаткової частини місцевих бюджетів.

Об'єктом дослідження є процес виконання видаткової частини місцевих бюджетів України та інструменти які використовуються при цьому.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні аспекти організації виконання видаткової частини місцевих бюджетів.

Під час написання дипломної роботи були використані наступні методи: діалектичний метод наукового пізнання взаємозв'язків і проблем взаємодії органів Державної казначейської служби України та розпорядників бюджетних коштів в процесі організації виконання місцевих бюджетів за видатками. При проведенні моніторингу обслуговування статей видатків місцевих бюджетів використовувався горизонтальний аналіз (для порівняння показників видатків місцевого бюджету з відповідними показниками за попередні періоди); метод аналізу та синтезу при визначенні закономірностей, що мають місце в процесі виконання місцевих бюджетів за видатками та перспектив їх розвитку. У формуванні результатів дослідження використовувалися графічні та графоаналітичні методи (діаграми та інформаційні таблиці).

Інформаційну базу дослідження складають закони України та нормативно-правові акти, інструкції та методики, що використовуються в процесі організації виконання видаткової частини місцевих бюджетів загалом, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, статистичні матеріали органів ДКСУ, статистичні дані, опубліковані Державною службою статистики України, а також офіційні данні з відділу статистики Управління Державної Казначейської служби у м. Одесі Одеської області.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури. Основний зміст роботи викладено на 90 сторінках друкованого тексту. Робота містить 2 таблиці, 2 додатку та 30 рисунків. Список використаних джерел налічує 51 найменувань

Місцеві бюджети є важливим елементом бюджетної системи держави. Однією з найважливіших проблем організації бюджетних відносин на місцевому рівні є невідповідність видатків дохідним надходженням. Недостатність власних стабільних доходів місцевих бюджетів, яка не сприяє соціально-економічному розвитку регіонів, зумовлена такими обставинами:

- низьким рівнем обґрунтованості та прогнозованості дохідної частини місцевих бюджетів;
- концентрацією фінансових ресурсів у державному бюджеті країни, що знижує значення місцевих бюджетів у вирішенні життєво важливих питань регіонів;
- високим рівнем централізації бюджетних ресурсів;
- невирішеністю питання подолання заборгованості між бюджетами різних рівнів за взаємними розрахунками;
- тенденцією здійснення видатків з місцевих бюджетів без відповідного підкріплення дохідними джерелами, що приводить до дотаційності місцевих бюджетів.

В Україні понад 90% усіх бюджетів дотаційні.. Така практика приводить до стабільного недофінансування власних потреб органів місцевого самоврядування, нестачі коштів для виплати заробітної плати працівникам бюджетних установ, оплати інших видатків, пов'язаних із поточною діяльністю. Надання міжбюджетних трансфертів в обсягах, які не забезпечують річну потребу в коштах відповідних закладів бюджетної сфери, свідчить про недотримання вимог ст. 66 та ст. 67 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Зазначеними статтями визначено основи збалансування місцевих бюджетів та фінансового забезпечення витрат,

пов'язаних зі здійсненням органами місцевого самоврядування повноважень органів виконавчої влади.

Зростаюча роль міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів місцевих бюджетів супроводжується одночасним збільшенням рівня дотаційності таких бюджетів та зниженням фінансової самостійності органів місцевого самоврядування. Остання завжди буде формальною, якщо залишатиметься фінансова залежність від центру.

Головною ознакою фінансової незалежності є володіння і самостійне розпорядження фінансовими ресурсами, обсяг яких відповідає функціям і завданням місцевих органів влади.

З огляду на практику застосування міжбюджетних трансфертів вони виконують у вітчизняній практиці не лише регулюючу функцію, але є головним засобом фінансового забезпечення потреб більшості територіальних спільнот. Тому актуальною є необхідність зменшення обсягів трансфертів і збільшення обсягів власних доходів місцевого самоврядування.

Виявлені проблеми у процесі фінансового забезпечення місцевих бюджетів зумовлюють необхідність їх модернізації шляхом підвищення ефективності формування та використання обмежених бюджетних ресурсів, зміни пріоритетів бюджетної політики, реформування бюджетних відносин.

Для збільшення частки власних доходів місцевих бюджетів, зменшення залежності від фінансової допомоги, досягнення збалансованості бюджетів, підвищення ефективності управління місцевими фінансами необхідно:

- 1) чітко закріпити бюджетні повноваження і відповідальність органів влади різних рівнів під час формування доходів;
- 2) зменшити вертикальний і горизонтальний фіскальні дисбаланси шляхом передання до місцевих бюджетів достатніх джерел доходів, адекватних видатковим потребам місцевого самоврядування;
- 3) вдосконалити механізм міжтериторіального фінансового вирівнювання.

Перерозподіл доходів між бюджетами одного рівня необхідно здійснювати завдяки визначенню обґрунтованого нормативу бюджетної

забезпеченості кожної території з урахуванням її економічного, соціального, природного й екологічного стану. Обчислення згаданих показників дасть змогу визначити об'єктивний розмір фінансових ресурсів для задоволення соціально-економічних потреб регіону;

4) здійснювати послідовну і виважену державну регіональну політику, спрямовану на зменшення значних відмінностей в економічному розвитку територій;

5) підвищити превентивні заходи та посилити контроль стосовно порушення бюджетного законодавства у сфері мобілізації доходів до місцевих бюджетів.

З метою запобігання негативним наслідкам виконання доходів місцевих бюджетів доцільно:

– по-перше, здійснювати їх моніторинг на всіх стадіях бюджетного процесу із застосуванням аналізу, аудиту і проведення постійного контролю за справлянням податків, зборів і обов'язкових платежів та мобілізацією доходів бюджету відповідно до визначених планових показників на бюджетній рік;

– по-друге, виявлені негативні наслідки у виконанні доходів бюджету в процесі моніторингу зумовлюють внесення необхідних змін до чинного законодавства з метою запобігання їх розвитку у поточному та наступних роках;

– по-третє, своєчасно отримувати інформацію про стан виконання дохідної частини місцевих бюджетів у поточному році, що сприятиме підготовці ефективної ґрунтовної бази для планування бюджетних показників на наступний рік.

Ефективне виконання місцевих бюджетів за доходами сприятиме формуванню необхідних передумов для їх результативного використання, що дасть змогу забезпечити належний рівень соціально-економічного розвитку регіонів та підвищити якість, доступність та результативність надання суспільних послуг.

Варто зауважити, що у структурі зведеного бюджету 70% видатків соціального спрямування фінансуються з місцевих бюджетів. Однак процес забезпечення населення згаданими послугами характеризується неефективним розподілом видатків між рівнями влади, який сформовано шляхом досягнення відповідності між доходами і видатками, а не враховуючи результативний спосіб надання соціальних послуг; недостатньою фінансовою базою місцевих бюджетів для виконання соціальних повноважень; великою кількістю державних цільових і бюджетних програм, котрі не забезпечені реальним фінансуванням відповідно до обсягів, передбачених програмними документами.

Тому важливо забезпечити дієвий механізм ефективного витрачання коштів місцевих бюджетів та залучення додаткових коштів для фінансування соціальної сфери на рівні державних соціальних стандартів. Для цього варто здійснити такі заходи:

- 1) розробити критерії відбору державних цільових програм і бюджетних програм, які би враховували ступінь відповідності мети програми суспільним пріоритетам, соціальний ефект від упровадження програми, значний рівень інвестиційного та інноваційного складника у загальному обсязі запланованих витрат;
- 2) запровадити методику розподілу програм на: а) пріоритетні, тобто такі програми, які підлягають фінансуванню у повному обсязі; б) доцільні, фінансування котрих може бути зменшене через недостатність бюджетних коштів; в) неактуальні – програми, що втратили важливість унаслідок зміни соціальних пріоритетів. Водночас упродовж бюджетного періоду варто систематично переглядати програми, встановлювати проміжні результати їх реалізації і можливості бюджетного фінансування;
- 3) враховувати місцеву специфіку під час розроблення методології визначення нормативів соціальних видатків, а також встановлювати розмір соціальних стандартів та соціальних гарантій відповідно до умов економічного середовища;

- 4) розширити доступ органів місцевого самоврядування на ринок внутрішніх та зовнішніх запозичень, чітко визначити терміни, гарантії та умови повернення запозичень;
- 5) посилити інвестиційний складник місцевих бюджетів шляхом розширення переліку дохідних джерел бюджету розвитку;
- 6) проводити кількісну та якісну оцінку виконання місцевого бюджету на всіх стадіях його реалізації. Ефективність використання бюджетних коштів варто визначати системою показників, яка дає змогу здійснити рейтинговий аналіз між окремими місцевими бюджетами. За допомогою такого аналізу можна зробити порівняння між окремими територіями (зокрема, виявити ті, які, маючи однакові ресурсні можливості, відрізняються за показниками ефективності). Це сприятиме виявленню причин відставання деяких територій та врахуванню їх під час планування розвитку на майбутні періоди;
- 7) використовувати різноманітні способи залучення громадськості до розроблення пропозицій стосовно покращення виконання місцевих бюджетів.

З метою підвищення ефективності виконання місцевих бюджетів України за видатками слід дотримуватися задекларованих у Бюджетному кодексі України принципів прозорості та публічності. Доцільно зазначити, що однією з основних причин відсутності прозорості і достовірної підзвітності в Україні є відсутність єдиної інформаційної бази та чіткої методології тлумачення результатів виконання бюджету. Слід відзначити, що зміст і форма підзвітності повинні відповідати потребам суспільства, бути зрозумілими.

Необхідною умовою ефективного функціонування органів місцевого самоврядування є децентралізація влади, яка дає змогу приймати раціональні бюджетні рішення стосовно формування та використання коштів місцевих бюджетів. Саме від цих рішень залежить надання соціальних послуг задля задоволення інтересів громадян. Бюджетна децентралізація базується на

формуванні нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин, яка передбачає їх бюджетну автономію і фінансову самостійність.

Реформи щодо бюджетної децентралізації в Україні знаходяться на етапі впровадження. У зв'язку з цим відзначимо основні напрями забезпечення бюджетної децентралізації та зміцнення фінансової бази місцевих бюджетів у вітчизняній практиці, а саме необхідно:

- провести науково обґрунтовану адміністративно-територіальну реформу для укрупнення територіальних громад з урахуванням рівнів їх фінансової спроможності;
- здійснити чіткий розподіл видаткових повноважень з одночасним розподілом сфер відповідальностей за їх здійснення;
- збільшити обсяг власних надходжень бюджетів місцевого самоврядування, зокрема, шляхом зарахування екологічного податку в повному обсязі до бюджету відповідного рівня, оптимізації механізмів оподаткування нерухомого майна та трудових ресурсів з низько-еластичним попитом;
- забезпечити високий рівень прозорості фінансових потоків під час формування та використання коштів місцевих бюджетів.

Окрім того, територіальні громади повинні стати активними учасниками забезпечення соціально-економічного розвитку територій, а органи місцевого самоврядування – бути зацікавленими у збільшенні обсягів власних надходжень бюджетів базового рівня.

АНОТАЦІЯ

випускної роботи на здобуття освітнього ступеня магістра

Гонтарєвої Тетяни Євгенівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

«Видатки місцевих бюджетів України»

(назва випускної роботи)

Одеський національний економічний університет м. Одеса, 2019 рік

Випускна робота складається з трьох розділів.

У роботі розглянуто організацію виконання видатків місцевих бюджетів, описано проблеми обслуговування видаткової частини бюджетів, належним чином проведено аналіз субвенції на освіту місцевому бюджету м. Одеси, видатків місцевого бюджету м. Одеси. Досліджено зарубіжний досвід вдосконалення обслуговування видаткової частини місцевих бюджетів та можливості його адаптації до сучасних умов в Україні.

У першому розділі розкриті питання сутності видатків. Другий розділ має аналітичну направленість та включає практику виконання місцевих бюджетів. У третьому розділі висвітлено зарубіжний досвід вдосконалення системи обслуговування видаткової частини місцевих бюджетів.

Ключові слова: Видатки, субвенції, місцевий бюджет.

Graduation work consists of three sections.

The paper deals with the organization of execution of expenditures of local budgets, describes the problems of servicing the expenditure part of budgets, properly analyzes the subvention for education of the local budget of Odessa, expenditures of the local budget of Odessa. The foreign experience of improving the servicing of the expenditures of local budgets and the possibility of its adaptation to the current conditions in Ukraine are investigated. The first section addresses the nature of expenditures. The second section is analytical and involves the practice of implementing local budgets. The third section covers overseas experience in improving the system of servicing the expenditures of local budgets.

Keywords: Expenditures, subventions, local budget.